

ОДИТЪТ КАТО ФАКТОР ЗА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА АКТИВНОСТ НА ФИРМАТА

Магдалена Парчева

*Икономически университет – Варна, факултет „Управление”
Министерство на регионалното развитие и благоустройството,
отдел „Североизточен район”
9000 Варна, България
MPartcheva@mrrb.government.bg*

AUDIT AS FACTOR OF THE COMPANY ENTREPRENEURAL ACTIVITY

Magdalena Parcheva

*University of economics - Varna, Faculty of Management
Ministry of regional development and public works, North- East department
9000 Varna, Bulgaria
MPartcheva@mrrb.government.bg*

ABSTRACT

The functioning quality management system is a factor to the success of the modern enterprise. The internal audit is an important part of the quality management system and a key element in the ISO standards system. The internal audit of the QMS is aimed to the realization of systematical and independent research, the purpose of which is to establish whether the activities, related to the quality (procedures, methods, conditions) and results correspond to the planned events and specific requirements. Internal audits serve as source of data on the QMS condition and direct to projects for improvement of the QMS, oriented to the regions of discrepancy and sources of loss. In this aspect the *basic objective of the report* is investigation of the influence of the internal audit on the manifestation of entrepreneurial activity of the company. The research was performed on the grounds of data, received from an empiric inquiry among companies in the IT branch, operating in Varna region.

Key words: quality management system, QMS internal audit, intrapreneurship, company entrepreneurial activity, IT companies.

Въведение

Функциониращата система за управление на качеството е фактор за успех на съвременната фирма. В този аспект в студията се *цели* изследване на един елемент от системата за управление на качеството, а именно осъществяването на одит на вътрешно фирмените процеси и влиянието, което одитът на процесите оказва върху фирмената предприемаческа активност. *Предмет* на доклада е апробацията на следната *хипотеза*: *Одитът на процесите, съчетан с осъществяването на технологично обновяване, създава предпоставки за успех на фирмата.*

Апробацията на хипотезата извършваме въз основа данни, получени от емпирично анкетно проучване сред фирми от бранша „информационни технологии”, които оперират в област Варна. Изследователската извадка включва 30 фирми от сферите: софтуер; комплексни продуктови решения (хардуер, софтуер, системна интеграция, интернет решения, обучение и сервиз), мрежово оборудване и хардуер; сервиз.

Ограничения на изследването: Съществено ограничение представлява факта, че е изследван само един аспект от богатата палитра взаимосвързани фактори, които влияят върху предприемаческата активност на фирмата. На втори план ограничение формират използваните метрики за измерване на технологичното обновяване: промени в технологията на създаване на продукт, организацията и пласмента. Използвания индикатор за успех

„задържане на клиенти и привличане на нови клиенти” изключва влиянието, което изследваната релация оказва върху другите, известни от теорията показатели за успех.

Одитът като фактор за предприемаческа активност

На съвременният етап все по-голяма актуалност придобива концепцията за *вътрешното предприемачество* като средство за постигане на обновление и развитие на фирмата. В унисон с разбирането на Пинчот (6) вътрешното предприемачество представлява система, която ускорява и прави възможно създаването на иновации във фирмата посредством мобилизиране и използване на предприемаческия талант и богатството на идеите на сътрудниците. Вътрешното предприемачество представлява съвкупност от мерки по отношение на организацията и персонала. Една част от тези мерки се насочват към преодоляване на типичните бариери за иновациите във фирмата - като например негъвкавите организационни структури. Друга част се насочват към създаването на климат, който стимулира собствената инициатива, иновативното мислене и действия на служителя. Не на последно място следва да се предприемат мерки по посока създаване на система от стимули за ангажиране на кадрите във фирмата в предприемачески начинания.

В доклада застъпваме тезата, че вътрешният одит е ключов фактор, който следва да бъде взет под внимание при изграждане, внедряване и функциониране на една система за вътрешно предприемачество.

От управленска гледна точка вътрешният одит е важна част от системата за управление на качеството (СУК) и е ключов елемент в системата стандарти ISO. По своята същност СУК обхваща организацията, отговорностите, методите, процесите и необходимите средства за управление на качеството във фирмата (3). СУК се насочва към постигане на целите: (2)

- Идентифициране на нуждите и очакванията на клиентите
- Анализирание изискванията на клиентите
- Дефиниране на процесите, необходими за реализиране на качествен продукт
- Фокусиране върху процесите във фирмата като обект на контрол
- Решаване на проблемите, свързани с качеството
- Осигуряване на рамка за непрекъснато подобрене
- Постигане удовлетвореност на клиента
- Осигуряване на ангажираност на висшето ръководство на фирмата

Систематичното и независимо изследване на СУК във фирмата се осъществява посредством вътрешния одит (1). Одитът се осъществява по план и/или при извънредни случаи от *вътрешни или външни сертифицирани одитори* по качеството или от одитиращ екип. Според стандарт ISO 9000:2005 одитът на качеството е системен, независим и документиран процес за получаване на доказателства от одита и обективното им оценяване, за да се определи степента, до която са удовлетворени критериите от одита.

Вътрешните одити целят проверка дали СУК (2):

- отговаря на планираните дейности
- съответства с изискванията на стандартите
- съответства с изискванията на организацията
- осъществява проверка дали системата по качеството е ефективно разработена и поддържана

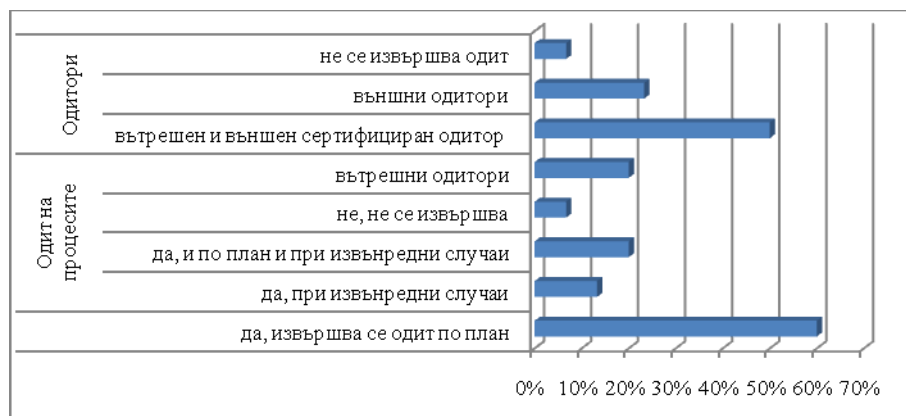
Актуализацията на стандартите от серията ISO измества фокусът на одита от контрол на процедурите към измерване на ефективността на системата за управление на качеството и резултатите, които са постигнати в следствие внедряването на СУК (5). В съответствие с последната актуализация на стандартите одит може да бъде планиран не само по процедури, а и по отделни теми или процеси.

Вътрешните одити служат като източник на данни за състоянието на СУК и насочват към проекти за подобряване на СУК, ориентирани към областите на несъответствия и към източниците на загуби (1).

Така вътрешния одит може да се разглежда като предпоставка за обезпечаване *ефективното функциониране* на СУК и нейното *усъвършенстване*, както и за реализацията на концепцията за *непрекъснато подобрене* на дейността на фирмата. Разглеждан в този аспект вътрешният одит следва да е важен елемент и в системата за вътрешно предприемачество.

Осъществяване на одит в изследваните фирми

Предвид спецификата на ИТ сектора сертификацията на фирмите се явява основен фактор за конкурентоспособност, успешно опериране на вътрешен и външен пазар и участие в процедури за възлагане на обществени поръчки. Резултатите от проучването показват, че болшинството от фирмите– респонденти осъществяват одит на процесите, с помощта както на вътрешни, така и на външни сертифицирани одитори (фиг.1).

Фиг. 1. Одит в изследваните фирми

Представените данни свидетелстват, че в значителна част от анкетираните фирми функционира система за управление по качество, което позволява да направим извода, че изследваните фирми разполагат с организационен капацитет.

Паралелно с изследването на организационно-управленския потенциал, в частност осъществяването на вътрешен одит на СУК, предмет на нашето проучване бе изследването на активността на фирмата.

Базирайки се на теорията по предприемачество редица съвременни изследователи като Covin/ Slevin (4), Zahra (7) разглеждат предприемачеството като характеристика на поведението на фирмата. Според тях фирмата проявява *предприемаческа активност*, когато се насочва и осъществява обновление, когато е проактивна и се ангажира в действия в сферата на риска и несигурността.

За целите на доклада разглеждаме едно от проявленията на фирмена предприемаческа активност, а именно технологичното обновяване в неговата връзка с успеха на фирмата и с осъществяването на вътрешен одит.

Апробация на изследователската хипотеза

Стъпвайки на получените данни от анкетното проучване и използвайки метода на корелационния анализ с SPSS.19.0, установихме връзка между осъществяването на технологично обновяване и успеха на фирмата (табл. 1). Преобладаващата част от фирмите, успели да задържат и да привлекат нови клиенти, през последните три години са

осъществили промени в технологията за създаване на продукт, организацията на работа и пласмента.

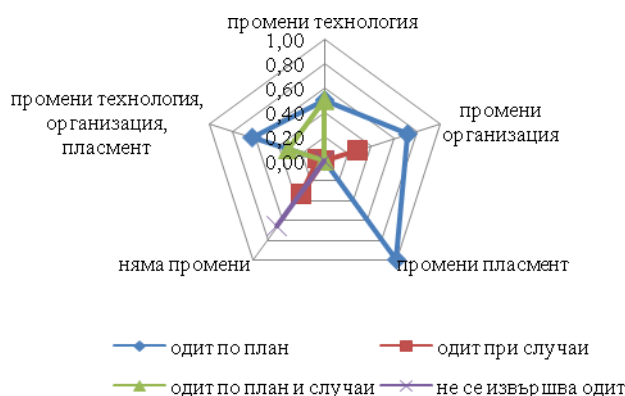
Табл. 1 Връзка „технологично обновяване – успех”

		Успех на фирмата			Общо
		Задържане на клиенти	Задържане на съществуващите и привличане на нови клиенти	Загуба на клиенти	
Осъществени промени в технологиите през последните три години	технология за създаване на продукт	0	2	0	2
	организацията на работа	5	2	0	7
	пласмент	1	1	0	2
	не са осъществени промени	1	0	2	3
	промени в технологията, организацията и пласмента	0	16	0	16
Общо		7	21	2	30

Симетрично разпределение: нормално, равнище на значимост ,000 и коефициент на контингенция на Пирсън 0.739

Една от причините за тази висока степен на обновяване на технологиите се крие в спецификата на бранша „информационни технологии”, отличаващ се с динамика, къси жизнени цикли и висока иновационна скорост.

Предмет на изследователски интерес представлява въпроса съществува ли връзка между осъществяването на одит и реализирането на технологично обновяване и какво е характерно за тази връзка (фиг.2).

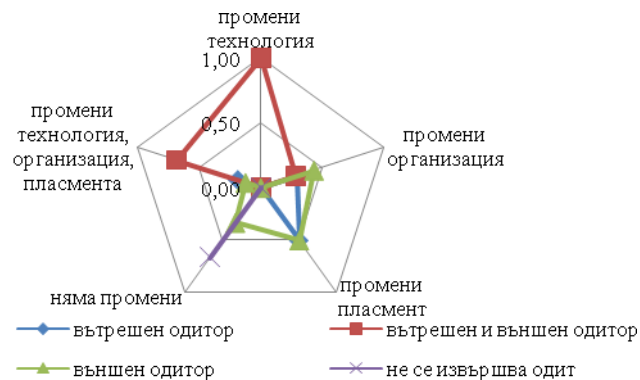

Фиг.2. Връзка „одит на процесите – технологично обновяване”

Както е видно от представените данни 62,5% от изследваните фирми, които извършват одит по план, паралелно с това са осъществили промени в технологията за създаване на продукт, организацията на работа и пласмента. Съчетаването на извършването на одит по

план и при извънредни случаи с обновяване на технологията за създаване на продукт, организацията на работа и пласмента, е валидно за 31,3%.

По статистически път се открие връзка между технологичното обновяване и вида на експертите, които извършват одита (фиг.3).

Фиг. 3. Връзка „одитиращи експерти – технологично обновяване”

Както разкриват резултатите в 68.8% от фирмите, които за последните три години са променили своите технологии за създаване на продукт, организация на работа и пласмент, одит на процесите се извършва от вътрешни одитори и сертифициран външен одитор по ISO.

Заклучение

Представените зависимости дават основание да направим следното *обобщение*:

- По статистически път се открие положителна връзка между проявлението на фирмена предприемаческа активност „технологично обновяване” и вътрешния одит
- Обновяването на технологиите във фирмата е положително свързано и с това какви експерти извършват одита във фирмата. По-висока степен на технологично обновяване се получава тогава, когато одита на процесите е реализиран съвместно от вътрешни одитори и външен сертифициран одитор

Това потвърждава изследователската хипотеза и откроява като препоръчителен ангажимента на фирмата по посока- акцент върху вътрешния одит не само като елемент от функциониращата СУК, а и като част от системата за вътрешно предприемачество и на тази основа осъществяване на технологично обновяване с оглед постигане на успех.

Литература

1. Антонов, Б., Вътрешни одити на система за управление на качеството. www.alphaquality.org/bibl/bibl.html
2. Основен курс изисквания на стандарта ISO 9001:2008; Курс „Вътрешни одитори на СУК в съответствие с изискванията на ISO 9001:2008”, 2011,. SGS, 12, 217
3. Узунова, Ю., Василева, Б., 2000. Управление на качеството. Методически основи, ИУ –Варна, 156
4. Covin, J., Slevin, D., 1991. A conceptual model of entrepreneurship as firm behavior. ET&P, 7-25
5. Mauch, P., 2010. Quality management. Theory and Application. CRC Press. Boca Raton, 138-139
6. Pinchot, G., 1985. Intrapreneuring. Why you don't have to leave the corporation to become an entrepreneur. Harper&Row Publishers, New York
7. Zahra, 2001. A conceptual model of entrepreneurship as firm behavior: a critique and extention, ET&P, 5-21